

Bartoňková, Dagmar

[Jellamo, Anna. *Il cammino di dike: l'idea di giustizia da Omero a Eschilo*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická. 2006, vol. 55, iss. N11, pp. 133-134

ISBN 80-210-4140-4

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114056>

Access Date: 26. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vyjde najevo, že autor byl zaměřen – podobně jako Xenofón – silně prospartsky. Papyry pocházejí z 1. – 2. stol. n. l., jejich vydání je opatřeno paralelně uvedeným německým překladem. První text nese název Fragmenta Cairensia (str. 32–37), dále jde o Fragmenta Florentina (36–49) a nejdelší jsou Fragmenta Londinensia (48–95). Po vydání textů následuje na str. 97–128 důkladný zasvěcený komentář ke všem textům (autor je totiž rovněž odborníkem na dějiny starověku).

Upozornit musíme i na instruktivní a zajímavý Úvod (9–27), pojednávající o otázkách autorství a historického pozadí publikovaných papyrů, o jejich tendenčnosti, o textu jako takovém i o jeho pramenech; následuje bibliografický přehled (27–30). Publikaci všem zájemcům o řecké dějiny pracujícím s originálními texty vřele doporučuji.

Dagmar Bartoňková

JELAMO, ANNA. *Il cammino di dike: L'idea di giustizia da Omero a Eschilo.* Roma: Donzelli editore, 2005, stran 142. ISBN 88–7989–938–4.

Předkládaná publikace vychází v renomované Donzellioho řadě „Scienza e filosofia“, kde můžeme nalézt práce významných filozofů minulosti i současnosti. Anna Jellamo totiž přednáší na fakultě politických věd (Scienze politiche) Univerzity v Calabrii filozofii práva a politickou filozofii; z jejích dosavadních publikací uveďme práci Interpretazione del bene comune z r. 1983, Quale liberalismo? a Saggi su J. S. Mill z r. 1996 či studii Il problema dello Stato z r. 2000. Tím více jsme tedy byli zvědaví, jak se autorka vypořádala s danou tematikou a do jaké míry se v práci zabývající se ideou spravedlnosti od Homéra až po Aischyla – jak zní podtitul knihy – opírala přímo o antické zdroje. Hned úvodem mohu konstatovat, že autorka zvládá nejen bohatou odbornou literaturu, ale také se úspěšně vypořádává – za pomoci svých kolegů grecistů, jak uvádí na str. XVI, s celou řadou řeckých textů. Bez zajímavosti pro nás není ani to, že kniha vyšla díky fondům přiděleným na výzkum právnické fakultě univerzity „La Sapienza“ v Římě, což souvisí mimo jiné s velkým zájmem studentů práv i politických věd o problematiku spravedlnosti v řeckém světě, jak to konstatuje A. Jellamová v úvodu na str. XVI.

Celá práce je rozdělena do pěti kapitol, členících se dále na dílčí podkapitoly: Kap. I. Období mýtu (srov. např. zajímavé úvahy nad Hésiodovou Theogonií), II. Hybris a díké (srov. zvl. výklady o Homérovi i Hésiodovi), III. Díké a obec (archaická poezie; díké a dikaiosýné), IV. Logos a jeho počátek (nomos, nemesis, moros, díké polypoinos atd.), V. Díké a tragédie – autorka se věnuje pouze Aischylově Oresteii (tragická tvář díké, lidské a božské, nový význam antického mýtu).

Publikace je poučná výběrem materiálu i teoretickými úvahami jak pro právníky, tak i pro klasické filology či historiky. A. Jellamová se snaží odpovědně vypořádávat např. s otázkami původu ideje spravedlnosti, která stojí u základů naší kultury. Tradičně se uvádí jako oficiální datum, kdy se myslitelé začali zabývat tímto problémem, 5. stol. př.n.l., autorka si však klade otázku, co předcházelo oné „explozi“ zájmu o tuto tematiku ve zlatém období helénské civilizace? A právě v rámci odpovědi na tuto otázku zkoumá archaický původ pojetí spravedlnosti v epoše, kdy filozofie, teologie a poezie tvořily ještě součást jediného velkého odkazu sdíleného vzdělanci. Sókratés sice působí v období, kdy se „spravedlnost“ již stává pojmem hodným hlubokého zamyšlení, avšak – jak ukazuje A. Jellamo – v té době má idea spravedlnosti za sebou již staletí historie, jejíž stopy můžeme našťásti, alespoň částečně, vysledovat až do dneška. Při úvahách o vztahu homérských eposů a Hésioda (str. 43n.) by však prospělo hlubší proniknutí do nejnovějšího stavu bádání týkajícího se tzv. homérské otázky, což by vedlo k ještě většímu zpětnému posunu vzniku epiky, a to až do období mykénského.

Jistě si zaslouží pochvaly, jak autorka, znalá složité problematiky dějin údobí, jež zkoumá, své vývody spolehlivě dokumentuje odkazy na řecké prameny (disponuje nejnovějšími vydáními fragmentů řeckých básníků archaického období) a jak s přehledem operuje řeckými i latinskými

termíny. (Překvapivě však např. na str. XIII cituje Démosthena podle anglického překladu, který převádí do italštiny, což musí nutně vést k jisté nepřesnosti – proč zde nevyužila zmiňované pomoci grecistů či přímých italských překladů, kterých je dostatek? To jsou ovšem obtíže, se kterými se musí nutně utkat každý, kdo pracuje s materiálem, jehož jazyk spolehlivě neovládá, stejně jako k zpracování jisté problematiky naopak nestačí pouhá znalost jazyka originálu.)

Úvahy o díkě autorku nutně vedou i k tomu, aby se zamyslí nad existencí hybris v literatuře archaického období; tu však postrádám bibliografický odkaz na závažnou publikaci vzešlou z mezinárodní konference na Kypru, věnované právě tomuto fenomenu (Sixth International Symposium on Ancient Greek Drama, Leukósia 2002).

Lepší orientaci v recenzované knize by nepochybně napomohl rejstřík, za závažnější opomenutí však považuji skutečnost, že publikace nemá bibliografický přehled, a tak zvláště proto, že je určena odborníkům z disciplín v dnešní době již přece jen dosti sobě vzdálených, jako je politologie, právo, klasická filologie, starověké dějiny aj., mne toto opomenutí poněkud překvapuje. To, že jsou bibliografické údaje vždy pečlivě uvedeny u jednotlivých kapitol v poznámkách, nedostačuje.

I přes jednotlivé připomínky považuji knihu A. Jellamové jako celek za velmi přínosnou; mimo jiné také naznačuje jednu z možných cest, kterou se dnes ve vzájemné spolupráci specialistů z různých disciplín může moderní věda ubírat.

Dagmar Bartoňková

JOHNSON, MARGUERITE — RYAN, TERRY. *Sexuality in Greek and Roman Society and Literature: A Sourcebook.* London and New York: Routledge, 2005. ISBN 0-415-17331-0.

V posledních zhruba deseti letech narůstá počet více či méně odborných publikací, monografií i sborníků, jejichž předmětem zájmu je sexualita starých Řeků a Římanů, nazíraná z různých úhlů pohledu, rozebíraná na základě rozličných zdrojů. Jedním ze základních pramenů pro poznání sexuálního života antického člověka jsou pro nás vedle archeologických nálezů literární texty. Marguerite Johnson, odborná asistentka na Fakultě humanitních studií univerzity v Newcastlu (Austrálie), a Terry Ryan, docent na Fakultě svobodných umění téže univerzity, vybrali, přeložili, uspořádali a okomentovali 160 úryvků z 63 řeckých a latinských autorů, které se týkají již zmíněné oblasti lidského života. V největším počtu je zastoupena poezie řecké básničky Sapfy a latinské nápisy (obojí 21 ukázkami), dále Ovidius (19 ukázek) a Martialis (17).

Knihu zahajuje úvod (str. 1–17), ve kterém je stručně nastíněno historicko-sociologické pozadí života ve starověkém Řecku a Římě. Dále jsou v něm zmíněny moderní teorie, které jsou uplatňovány v souvislosti s bádáním o sexualitě antického člověka, tj. feminismus a Foucaultova teorie.

Samotné texty jsou rozděleny do osmi kapitol podle oblastí, ke kterým se vztahují: Božská sféra (18–38), Krása (39–60), Manželství (61–87), Prostituce (88–109), Homosexuální vztahy (110–135), Sex a násilí (136–152), Úzkost a odpor (153–173), Pomůcky a příručky (174–199). Každá kapitola je opatřena stručným úvodem k dané oblasti, dále následují překlady vybraných textů, každý opět s úvodem, který nás seznamuje s autorem, dobou vzniku a jinými závažnými okolnostmi, které jsou nezbytné ke správné interpretaci díla. Každý překlad je opatřen poznámkami, a to jednak povahy jazykovědné, převážně lexikální, jednak poznámkami výkladovými týkajícími se mytologie a jiných reálií. Na tomto místě bych chtěla zmínit dvě věci, které se mně osobně při práci s knihou jevily jako matoucí a nepraktické: jednak je to označování čísel poznámek pomocí číslice v závorce namísto běžného horního indexu. Toto je zavádějící hned ze dvou důvodů: stejně, pouze tučnými znaky, jsou uváděny čísla odkazů na texty v této knize, dále v překladu neprozaického textu se na první pohled zdá, že jde o číslo verše, nikoli poznámky. Tato praxe je pro mě nepochopitelná i proto, že v úvodu autoři číslují pomocí horního indexu, ve všech ostatních částech knihy používají výše popsaný způsob. Dále je škoda, že autoři uvádějí pouze překlady bez originálního